

keer. En dan moest de griend ook opgesloot worden. Die sloten moesten opgeschoond worden, dat bestaat al honderden jaren. De sloten moesten 'boord en bodem schoon en van alle vuil en onkruid gezuiverd' zijn. Daar was geen woord Frans bij."

Twee stelen per seizoen

"Als je goed kon wieden, deed je een hectare per week in je eentje. Dus 's zomers werkten er veel minder mensen in het griend, want dan werd er alleen gewied. Meer hoefde je in de zomer aan die griend niet te doen. En dan als de griend was afgehakt in de herfst of in de winter, dan deden ze hem stikken. Als hij afgehakt was, dan kreeg je uitlopers, die stonden dan een jaar en dan werden de dunste er met een mesje uitgestikt of gesneden. Tegenwoordig zouden ze zeggen geknipt. Dat waren dan de grauwe tenen en daar maakten ze ook manden van. Maar de hoofdzaak waren die mooie witte stokken. Dat dunne spul had toch minder waarde. Dat sneden ze er het eerste jaar uit en dan groeiden die dikke stokken beter. Dat deed men ook de hele winter."

"Je had buitendijkse grienden, in De Biesbosch bijvoorbeeld, en binnendijkse. De buitendijkse grienden van De Biesbosch waren veel ruiger, die werden over het algemeen om de drie maar veelal ook om de vier jaren gehakt. Dat was ook meer gebruikshout, boerengeriefhout. Koestaken bijvoorbeeld, waar de koeien op stal aan vast staan. Dat zware hout werd ook gebruik voor stelen. Al dat landbouwgereedschap die hadden bijna allemaal wilgenstelen behalve van de gaffel, dat waren doorgaans essen. Maar schoppen, rieken, slootgereedschap, in de bouw, allemaal wilgenstelen. De een was daar wat zuiniger op dan de ander, maar ze hadden ook zeker niet het eeuwige leven. Dus voor een schop had je wel twee stelen per seizoen nodig. Die kwamen veel uit De Biesbosch."

"In de buitendijkse grienden had je dus eb en vloed, dus daar moest je op tijd weer uit, anders kwam je in het water te staan. Daar had je hier in de Vijfherenlanden geen last van. De grienden hier waren anderhalve, twee hectare, niet groter, want dan zat er weer een scheidingsloot tussen."

"In de winter werkte je daar met een man of zes. En dan 's morgens eten in de sneeuw. Dan zat je met z'n allen achter die takkenbossen, met zijn allen om zo'n vuurtje. Je had vijf

sneeën brood, maar je at er maar twee op. Dan kon je je kaken bijna niet meer bewegen zo koud kreeg je het rondom dat vuur. Je zat altijd in de rook. Je at het snel op. En dat ging tussen de middag weer zo. En als het regende ging je zolang mogelijk door, want als je naar huis ging met die regen hield ook gelijk je loon op. Daarom was reumatiek een soort keurmerk van echtheid voor griendwerkers. Dat hadden ze bijna allemaal. Je regende nat en dan ging je toch nog maar even door. En als het dan al te gek werd, dan ging je naar huis. Maar eer je dan thuis was lopend of op de fiets dan dreef je natuurlijk."

Katwilg getroffen door het wilgenhaantje

"Maar met dat onderhoud was het afgelopen toen de prijzen instortten en de grienden raakten overwoekerd. Vooral met haagwinde en kleefkruid. Dat zijn van die trekplanten. En dan heb je ook nog meidoorn, die komt zo maar op. Bij het Zuid-Hollands Landschap wilden ze de meidoorn laten staan. Maar die meidoorn tiert welig, krijgt veel bessen en de vogels verspreiden de zaden in razend tempo. Nu is er een paar keer perenvuur ingevallen, dat leverde weer conflicten op met de fruittelers. Hoe dan ook, als je er niets aan doet wordt het allemaal meidoorn. En vlier, die kan er ook wat van. De griend is dan niet verdwenen, maar het wordt een stukje cultuur-natuur."

"En de laatste jaren is de katwilg getroffen door het wilgenhaantje, die lust hem rauw. Dat is een klein kevertje, die doet niet mee aan geboortebeperving, die legt veel eieren en de larven en die hebben een ongelofelijke honger en die hebben geen kunstgebit dus die vreten in tijd van een mum dat bladmoes op. En als dat flink gebeurt dan gaat die struik dood. Die wilgensoort is hier al bijna ter ziele. Dat kun je alleen voorkomen door te spuiten met insecticiden. Bij het Zuid-Hollands Landschap stond op spuiten bijna de doodstraf, dus dat kathout kun je haast wel afschrijven." ♦

Paul Burm

Uit: BURM, P. EN A. HAARTSEN (2003).

'Boerenland als natuur. Verhalen over het historisch beheer van kleine landschapselementen.' Uitgeverij Matrijs, Utrecht. ISBN 90-5345-225-7.

€19,95.

Al zijn we eigenaren, we zijn niet de baas

Op 23 september vierde het Bosschap het 50-jarig bestaan. Tijdens het formele gedeelte met lezingen van bosschap-voorzitter mevrouw A. Jorritsma-Lebbink, landbouwminister Veerman, Schipholbaas Cerfontaine, en SER-voorzitter Wijffels sprak mevrouw I.E.E. van Lippe-Biesterfeld. Hieronder volgt haar lezing.

"Majesteit, Mevrouw de Voorzitter, dames en heren: Goede middag allemaal...

Wat is het een mooie taak rustplekken te creëren voor de aarde. Ik neem waar met hoeveel liefde u zelf of uw collega eigenaren van een stuk bos, hieraan mee werken. Ruim over de duizend stukken bos in Nederland, in handen van eigenaren, vormen samen toch een omvangrijk gebied en voegen toe aan het 11% natuur beschermde gebied, wereld wijd. Deze rustplekken zijn nu, meer dan ooit tevoren, nodig voor de aarde zelf, en al dat erop leeft; ook voor de mens als een onderdeel van dat leven op aarde.

Waarom is het zo belangrijk dat er rustplekken zijn? Ten eerste natuurlijk omdat we de aarde dermate slecht behandelen en uitbuiten dat zij daardoor verzwakt is en steeds verder verzwakt. Artsen zijn bezorgd over de slechte kwaliteit van de grond, die zijn weerslag vindt in de kwaliteit van bijvoorbeeld het graan, waardoor we bepaalde voedingsstoffen niet meer krijgen, wat de weerstand vermindert en allergieën, slaapstoornis en andere kwalen te weegbrengt.

Ten tweede, en dat is een gevolg hiervan, omdat de gezondheid van de aarde en de gezondheid van de mens met elkaar resoneren. Daar waar de aarde verzwakt is, zal de mens verzwakken, samen met plant en dier. En andersom: hoe gezonder de mens mentaal en fysiek is, hoe gezonder het huisdier, de tuin, de aarde. Alles is met alles verbonden, alles reflecteert met en op elkaar. Daarom kan je één stuk land niet afzonderlijk bezien, beheren, managen, maar vraagt het een veel bredere ziens-

Bosscap

wijze en beleid. Ieders leven en levenswijze beïnvloedt het leven van de ander, het andere.

Goed omgaan met de aarde in het algemeen en in het bijzonder met het stuk land dat je beheert, is daarmee dus tevens goed omgaan met jezelf... en andersom.

We gebruiken de term 'eigenaren' van land, en dat zijn we in ieder geval in financieel opzicht. Maar kan je eigenaar zijn van iets dat leeft? We hebben het over 'mijn' land, en nemen er besluiten over. Zo spreken we ook over 'mijn' kind, en we nemen besluiten over onze kinderen. Maar dat doen we (hopelijk) door goed naar ons kind te kijken, te luisteren en in te voelen wat het beste is voor haar of hem. Vroegere generaties wilden dat hun kinderen pasten in een systeem van familietraditie, net als we de natuur naar eigen hand zetten.

We doen dat nu anders omdat we niet alleen vanuit ons hoofd besluiten nemen, maar tevens luisteren, voelen, kijken, naar het stuk land dat we mogen begeleiden en verzorgen. Met al onze zintuigen. Door tijd te nemen, kan het land ons laten zien en vertellen wat nodig is. We zijn wel eigenaar maar kunnen niet de baas zijn van iets dat op zichzelf staat en leeft volgens eigen ritmes, cycli en wetmatigheden. Zo zie ik in Zuid-Afrika, waar ik eigenaar ben van een stuk land van 7000 hectaren, hoe het land zich langzaam herstelt door het te schonen en rust te geven en de dieren terug te brengen die er horen en die gedifferentieerd grazen. Ik ben begonnen met een degelijke studie te laten maken hoe het land erbij stond na de begrazing door vee en schapen, en daarna ben ik gaan kijken en voelen en vooral luisteren. Het water stroomt weer, de grassen zijn terug. Het

hele ecosysteem herstelt zich.

De rustplekken die we creëren voor de aarde zelf, bieden ook een plek van rust en ruimte voor de mens en al dat erop de aarde leeft. Maar we zijn 'de natuur' gaan beschouwen als entertainment van en voor de mens in plaats van een basisbehoefte. Entertainment duidt op een houding dat de natuur er is voor jou, en daarmee geven we een scheiding aan tussen mens en natuur. De basisbehoefte beantwoordt aan een diep innerlijk gevoel van thuis zijn tussen en met het leven op aarde. Daarom laadt een wandeling op, en verfrist een zeiltochtje. We zijn dan meer een partner van, en deelgenoot. Met respect voor de intrinsieke waarde van iedere vorm van leven. Ik denk dat het belangrijk is dat we niet alleen de unieke biologische en ecologische waarde van iedere levenssoort erkennen, maar tevens diens unieke spirituele of intrinsieke waarde op aarde. Dat kan denk ik helpen de relatie tussen mens en natuur te verbeteren, een relatie die we grondig aan het herzien zijn. Daarvoor is het nodig buiten de grenzen te denken van een enkel gebied.

De visie van de intrinsieke waarde van iedere vorm van leven, wordt steeds meer gedeeld wereldwijd. Denk aan prof. Arne Naess met zijn Ecosofie en de beweging van Diepte Ecologie die daarmee ontstaan is. Een van de acht punten van deze filosofie luidt: "De bloei van het menselijke en niet-menselijke leven op aarde heeft waarde op zichzelf. De waarde van niet-menselijke levensvormen is onafhankelijk van de mate waarin de mens deze kan gebruiken voor zijn beperkte menselijke doeleinden." Denk aan de cultuurhistoricus Thomas Berry,

die de eenheid van al het leven als uitgangspunt neemt voor alle vraagstukken en besluitvorming. De morfische velden theorie van Rupert Sheldrake, die ervan uitgaat dat alles met alles verbonden is. Enzovoorts.

Het is aan ons, die geprivilegieerd zijn een stuk land te kunnen verzorgen en er mee samen te werken, om uit te dragen dat al het leven een waarde heeft op zich zelf. Dat kan tot uitdrukking komen in beleid en door mensen voor te leven het leven om ons heen te respecteren. Je respecteert iets als je er op een of andere manier mee verbonden voelt. Zo als u het vermoedelijk doet met uw omgeving, uw bos. Maar het is niet genoeg dat de paar honderd mensen hier in deze zaal deze verbinding voelen. Het is van wezenlijk belang mensen weer gevoelig te maken voor de verbinding die we van nature hebben met de ons omringende natuur, omdat we er deel van uitmaken. Daarvoor zijn programma's nodig. Programma's die natuurbeleving mogelijk maken. Naast wat de padvinders doen met jongeren of de heerlijke boswandelingen die ieder kan maken, of de uitleg over de natuur, is er de spirituele, de mystieke beleving, die je zó diep kan raken dat je leven er door wordt gemarkeerd; je leven zelfs kan veranderen. Je kunt diep geraakt worden door een zonsopgang met spinnenwebben vol dauwdruppels, het eerste licht reflecterend; de lage bundels herfstlicht door de bomen; de ree die aan de bosrand zich laat zien; een bloem die zich zachtjes sluit als het gaat schemeren... Tijd maken om Magic moments te beleven. Laten we beginnen met de kinderen. Hun biologielessen uit te breiden met de mogelijkheid van fantastische natuurbeleving momenten. Vanuit het NatuurCollege zijn we bezig een breed programma hiertoe te ontwikkelen.

Er zullen verschillende motivaties zijn van waaruit u uw bos beheert. Maar samen dragen we toch uit dat we de aarde willen bewaren in haar diversiteit en goed met haar willen omgaan uit respect voor het leven. Als ik daar in Zuid-Afrika boven op een berg zit en uitkijk over de dieren en het land, ben ik intens gelukkig en dankbaar dat ik dit kan en mag doen voor de aarde. Ik vermoed dat ik dit gevoel met velen van u deel.

Ik wens u veel wijsheid en liefde toe in de mooie taak die u op u hebt genomen en waarmee u niet alleen voor een kleine cirkel werkt, maar ten dienste van de aarde in haar geheel en zelfs de kosmos. We zijn maar een heel klein stipje in het heelal, laten we daar goed mee omgaan." ♦